

Kommittédirektiv

Nationell samordnare för arbetet med frivillig återvandring

Beslut vid regeringssammanträde den 5 juni 2025

Sammanfattning

En särskild utredare, som ska fungera som en nationell samordnare, ska sprida information och föra dialog med kommunerna om frivillig återvandring. Syftet med uppdraget är att stärka förutsättningarna för kommuner att erbjuda information och stöd till individer som önskar återvändra.

Samordnaren ska bland annat

- informera kommuner om möjligheterna till frivillig återvandring och om det stöd som finns att tillgå för personer som önskar återvändra,
- föra en dialog med kommuner och andra relevanta lokala aktörer samt berörda statliga myndigheter om förutsättningarna att arbeta med stöd till frivillig återvandring,
- initiera en dialog med kommuner i syfte att stärka arbetet med att vägleda, informera om och uppmuntra till frivillig återvandring,
- ta fram och sammanställa information, kunskapsunderlag och vägledning för hur kommuner kan bidra till ökad frivillig återvandring,
- sammanställa en nationell lägesbild över vilka möjligheter och utmaningar som finns att utveckla ett arbete med återvandring i kommunerna,
- vid behov lämna förslag på ändamålsenliga och kostnadseffektiva åtgärder som kan stärka och utveckla kommunernas förutsättningar för

att arbeta med information och stöd till individer som önskar återvändra.

Uppdraget ska redovisas senast den 4 juni 2027.

Uppdraget att sprida information om frivillig återvandring och samverka med kommunerna

Den frivilliga återvandringen bör kraftigt stimuleras och öka. Frivillig återvandring kan bidra till att minska antalet människor som lever i utanförskap och de följer ett sådant utanförskap får för det svenska samhället och individen. Återvandring skapar möjligheter för individen till en nystart i livet och kan innebära att ekonomin och arbetskraften växer i ett land.

Målet som riksdagen har fastslagit för migrationspolitiken är en ansvarsfull och restriktiv migrationspolitik som bl.a. stimulerar frivillig återvandring. Det mål för regeringens arbete mot utanförskap som riksdagen antagit är att antalet människor som lever i utanförskap ska minska, att parallella samhällsstrukturer ska bekämpas, att det egna ansvaret att bli en del av samhället ska uppmuntras samt att människors trygghet och livschanser ska öka. I det nya målet för integrationspolitiken anges bland annat att det förutsätts att den som långvarigt befinner sig i Sverige anstränger sig för att bli en del av det svenska samhället och att samhället både ställer krav och ger möjligheter till integration. Danmark har under lång tid haft en ordning där både statliga och kommunala aktörer samt frivilliga intresseorganisationer arbetar med att identifiera, informera och bistå personer som kan beviljas stöd till återvandring. Tillsammans med ett högre återvandringsbidrag har den danska modellen visat sig leda till ökad frivillig återvandring. Även den svenska regeringen bedömer att antalet personer som frivilligt återvänder har potential att öka om ersättningsnivåerna höjs och kunskapen om möjligheten att få bidrag och praktisk hjälp ökar bland grupper som kan tänkas vara intresserade av att återvändra. I Regeringskansliet pågår för närvarande ett arbete för att under 2026 kraftigt öka bidraget för den som väljer att återvändra, i syfte att stimulera återvandring. Migrationsverket är ansvarig myndighet för frågor om frivillig återvandring, och hanterar ansökningar om bidrag i enlighet med förordningen (1984:890) om bidrag till utlänningars resor från Sverige för bosättning i annat land. Myndigheten har sedan 2023 arbetat med att höja kunskapsnivån och sprida information om bidraget såväl internt på myndigheten som externt till berörda individer och aktörer. Det är ett viktigt arbete som behöver fortsätta att utvecklas för att

informationen ska nå fler. Det är emellertid inte Migrationsverket som i första hand möter de individer som kan vara aktuella för stöd till återvandring. I stället är det andra aktörer med ansvar för andra samhällsintressen, på såväl nationell som lokal nivå, som målgruppen har kontakt med, till exempel Arbetsförmedlingen, Polismyndigheten och Försäkringskassan.

Kommunernas socialtjänster kommer i sitt arbete i kontakt med individer och familjer inom målgruppen för frivillig återvandring. En viktig åtgärd för samordnaren skulle därför kunna vara att initiera en dialog med kommuner inklusive socialtjänster i syfte att stärka arbetet med att vägleda, informera om och uppmuntra till frivillig återvandring. Genom att antalet personer som lever i ett långvarigt utanförskap minskar kan också kommunernas kostnader för bl.a. försörjningsstöd minska.

Från och med 2025 har Kriminalvården, Polismyndigheten, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att bistå Migrationsverket i arbetet med att informera om möjligheten till stöd för frivillig återvandring. I detta arbete ingår att tillsammans med Migrationsverket delta i utvecklingen och genomförandet av informationsinsatserna, inklusive att utarbeta rutiner för hur arbetet ska bedrivas inom myndigheterna. Regeringens bedömning är att dessa myndigheter har stora kontaktytor mot den potentiella målgruppen för insatser för att öka den frivilliga återvandringen och därför bör samordnaren föra dialog med dessa.

Regeringen har beslutat om en ny strategi för Sveriges globala utvecklingssamarbete inom migration, återvändande och frivillig återvandring. Biståndet ska bidra till ett effektivt arbete för frivillig återvandring genom att främja förhållanden som tillåter och stimulerar sådan, t.ex. genom insatser för återintegrering, kontaktförmedling och åtgärder för att personer som väljer att återvända kan bli en tillgång för partnerlandet och dess ekonomi.

För att kunna erbjuda ett bra stöd till dessa individer i frågor om frivillig återvandring behöver kommunerna ges förutsättningar att informera om möjligheten till stöd för återvandring samt att vägleda enskilda i kontakter med myndigheter, till exempel i samband med en ansökan om ekonomiskt stöd. Länsstyrelserna har i regleringsbrevet för 2024 och 2025 fått i uppdrag

att genom sina ordinarie samverkansstrukturer med kommunerna möjliggöra för Migrationsverket att sprida information om frivillig återvandring. Samtidigt behöver ytterligare åtgärder vidtas. För att skapa goda förutsättningar och motivera kommunerna att arbeta med information och stöd till frivillig återvandring bedömer regeringen att det finns behov av en nationell samordnare. Den nationella samordnaren ska, som ett komplement till Migrationsverkets och länsstyrelsernas informationsuppdrag (se Regleringsbrev 2025 för Migrationsverket respektive länsstyrelserna), informera kommuner och andra relevanta lokala aktörer samt berörda statliga myndigheter om återvandring. Samordnaren ska föra en dialog med kommuner om förutsättningarna att på lokal nivå välja att arbeta med att ge stöd till individer och familjer som önskar återvändra samt utmaningar och möjligheter i ett sådant arbete. Arbete med kommunernas socialtjänster ska omfattas.

Det bör även finnas anledning att föra en dialog med andra relevanta lokala och regionala aktörer, såsom organisationer inom det civila samhället, i syfte att inhämta kunskap och erfarenheter samt att bidra till en utveckling av samverkansformer på lokal nivå. Arbetet ska bedrivas på ett sådant sätt att det inte bidrar till minskade incitament till integration. Det ska också bedrivas på ett sådant sätt att det inte riskerar att skapa splittring eller ökad misstro mot samhället och dess institutioner. Genom informationsinsatser, dialog, kunskapshöjande insatser och spridande av goda exempel och arbetsmetodik ska samordnaren arbeta med att motivera fler kommuner att arbeta med information och stöd till frivillig återvandring.

I uppdraget ingår också att följa omvärldsutvecklingen för att identifiera målgrupper där det finns potential att fokusera insatser för att öka den frivilliga återvandringen.

Samordnaren ska därför

- informera kommuner om möjligheterna till frivillig återvandring och om det stöd som finns att tillgå för personer som önskar återvändra,
- föra en dialog med kommuner och andra relevanta lokala aktörer samt berörda statliga myndigheter om förutsättningarna att arbeta med stöd till frivillig återvandring,
- initiera en dialog med kommunerna i syfte att stärka arbetet med frivillig återvandring,

- motivera kommuner att arbeta med information om återvandring och stöd till individer som önskar återvändra,
- ta fram och sammanställa information, kunskapsunderlag och vägledning för hur kommuner kan arbeta med frivillig återvandring,
- sammanställa en nationell lägesbild över vilka möjligheter och utmaningar som finns att utveckla ett arbete med återvandring i kommunerna,
- överväga om det finns ytterligare insatser som skulle kunna bidra till att öka frivillig återvandring,
- vid behov lämna förslag på ändamålsenliga och kostnadseffektiva åtgärder som kan stärka och utveckla kommunernas förutsättningar för att arbeta med information och stöd till individer som önskar återvändra. Identifiera målgrupper inom vilka det finns potential att öka den frivilliga återvandringen.

Kontakter och redovisning av uppdraget samt konsekvensbeskrivningar

Samordnaren ska inhämta och tillvarata kunskap från relevanta aktörer, såsom Migrationsverket och andra berörda statliga myndigheter, länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), samt nära samverka med Migrationsverket för att säkerställa en sammanhållen och effektiv informationsspridning och stödstruktur till kommunerna.

Samordnaren ska i sitt arbete i så stor utsträckning som möjligt använda sig av befintliga samverkansstrukturer på regional och lokal nivå. Samordnaren ska även hålla sig informerad om och beakta pågående arbete inom Regeringskansliet.

Samordnaren ska genomgående ha ett barnrätts- och funktionshinderperspektiv och beakta konsekvenserna av föreslagna åtgärder för barn, i enlighet med bl.a. FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och för personer med funktionsnedsättning, i enlighet med bl.a. konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Samordnaren ska också särskilt beakta de konsekvenser de föreslagna åtgärderna har för jämställdheten mellan män och kvinnor.

Utredningen *Stöd till invandrares utvandring* (SOU 2024:53) konstaterade att det finns mycket lite kunskap att tillgå om hur invandrares frivilliga utvandring kan stimuleras och öka. I den mån erfarenheter finns från andra länder är

kunskapen sällan sammanställd och det saknas större studier på området. I regeringens proposition (2024/25:60) om *forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta* föreslås det nationella forskningsprogrammet om migration och integration att förlängas och regeringen konstaterar i detta sammanhang att det finns ett behov av forskning om återvandring och vilka effekter som kombinerade insatser inom olika politikområden kan ha på migrationshanteringen. Samordnaren ska följa och samla forskningen på området i syfte att förstärka kunskapsunderlaget och i sin roll bidra med kunskap till forskningen.

Samordnaren ska vid de tidpunkter och i den form som bestäms i dialog med Regeringskansliet (Justitiedepartementet) informera om arbetet.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 4 juni 2027. Redovisningen ska innehålla en redogörelse för hur verksamheten har bedrivits och resultatet av de insatser som har vidtagits.

(Justitiedepartementet)